VÝZNAM, OCHRANA A MANAŽMENT GAŠTANOVÝCH PASIENKOV NA SLOVENSKU

1. Obhospodarovaný gaštanový pasienok počas kvitnutia 2. Príznaky napadnutia hubou *Cryphonectria parasitica* na gaštane 3. Gaštan poskytuje priestor pre mnohé druhy hmyzu 4. Chránený starý gaštan v Modrom Kameni

ČO A PREČO

Gaštan jedlý na SLovensku

Gaštan jedlý (*Castanea sativa Mill.*) patrí medzi najstaršie introdukované dreviny na Slovensku a jeho pestovanie má dlhú tradíciu najmä v Malokarpatskej, Hornonitrianskej, Modrokamenskej a Rudohorskej oblasti. Už od stredoveku bol súčasťou pasienkových lesov a sadov, kde sa spájali hospodárske funkcie s ekologickými a kultúrnymi hodnotami. Gaštanové pasienky vytvárali špecifické mozaikovité biotopy s vysokou biodiverzitou, poskytovali životný priestor pre rastliny a živočíchy, stabilizovali pôdu a zlepšovali mikroklimatické podmienky. Vďaka hlbokému koreňovému systému prispievali k zadržiavaniu vody a viazaniu uhlíka, čím sa stali dôležitou súčasťou krajiny.

Popri ekologických hodnotách majú gaštanové pasienky výrazný kultúrny a hospodársky význam. V regióne Modrého Kameňa boli úzko späté s vinárskou tradíciou a dodnes sa tu konajú gaštanové slávnosti, ktoré odrážajú ich biokultúrnu hodnotu. Plody gaštana, označované kedysi ako „chlieb chudobných", boli dôležitou potravinou v časoch neúrody a dodnes sa využívajú v gastronómii, pričom si zachovávajú vysokú nutričnú hodnotu a sú vhodné aj pre alergikov. Gaštanové pasienky tak predstavujú jedinečný príklad prepojenia prírody, hospodárstva a kultúry, no zároveň čelia ohrozeniu vplyvom zanedbaného manažmentu, sukcesie a chorôb, najmä rakoviny kôry.

Kľúčové slová: sweet chestnut, chestnut pastures, cultural heritage, biodiversity

AKO SA VÝZVA RIEŠI

Manažment a ochrana gaštanových pasienkov

Manažment gaštanových pasienkov na Slovensku si vyžaduje kombináciu tradičných foriem hospodárenia a moderných prístupov k ochrane. V minulosti sa tieto plochy udržiavali pravidelnou pastvou, kosením a prerezávaním, čo bránilo sukcesii a podporovalo mozaikovitosť prostredia. Súčasná absencia starostlivosti však vedie k zarastaniu pasienkov náletovými drevinami, čo ohrozuje zachovanie starých gaštaníc vrátane biodiverzity, ktorá je na ne naviazaná. Kľúčové je preto obnoviť tradičné využívanie krajiny, zapojiť miestne komunity, vlastníkov pôdy a podporovať také formy starostlivosti, ktoré spájajú hospodárske, ekologické a kultúrne funkcie.

Najvážnejšiu hrozbu pre gaštanové pasienky predstavuje rakovina kôry spôsobená hubou Cryphonectria parasitica, ktorá na mnohých lokalitách viedla k odumretiu väčšiny stromov. Biologická ochrana prostredníctvom hypovirulentných kmeňov je zatiaľ málo účinná, preto sa pozornosť zameriava na šľachtenie a pestovanie odolnejších medzidruhových hybridov (*C. sativa* × *C. crenata)*, ako aj na výber vhodných stanovištných podmienok, ktoré môžu šírenie ochorenia obmedziť.

Pozrite si videá a získajte doplnkové materiály na:

af4eu.eu

Funded by the European Union

VÝHODY

Ekologické, ekonomické a kultúrne prínosy gaštanových pasienkov

Gaštanové pasienky prinášajú viacnásobné výhody, ktoré presahujú hranice hospodárskeho využitia. V ekologickej rovine predstavujú dôležitý krajinotvorný prvok – zvyšujú rozmanitosť biotopov, poskytujú priestor pre mnohé druhy rastlín, hmyzu, vtákov a cicavcov, čím podporujú biodiverzitu a ekologickú stabilitu územia. Ich prítomnosť zároveň prispieva k ochrane pôdy pred eróziou, k zadržiavaniu vody v krajine a k viazaniu uhlíka, čím zohrávajú významnú úlohu v adaptácii na klimatické zmeny.

Ekonomické výhody sa odrážajú predovšetkým v produkcii plodov gaštana, ktoré sú hodnotnou, výživnou a zároveň bezlepkovou potravinou. Ich spracovanie otvára priestor pre miestnu gastronómiu, tradičné produkty a špeciality, ktoré môžu podporiť regionálnu identitu a rozvoj vidieckeho turizmu. V minulosti boli gaštany dôležitou súčasťou obživy, dnes sa k nim pridáva nový rozmer – príležitosti pre ekologické poľnohospodárstvo a agroturizmus.

Nemenej významná je kultúrna a historická hodnota gaštanových pasienkov. Tvoria súčasť krajinného dedičstva a identity miestnych komunít, ktoré si ich spájajú s tradíciami, folklórom či pravidelnými podujatiami, ako sú gaštanové slávnosti. Zachovanie týchto pasienkov teda neznamená iba ochranu prírodného prostredia, ale aj posilňovanie kultúrnej kontinuity a prepojenia človeka s krajinou.

HLAVNÉ BODY:

- **Obnova a starostlivosť o gaštanové pasienky podporuje biodiverzitu a stabilitu krajiny.**
- **Správny manažment umožňuje ich udržateľné hospodárske aj kultúrne využitie.**
- **Zachovanie gaštanových pasienkov znamená ochranu prírodného dedičstva a miestnej identity.**

Likvidácia suchých a vysokým stupňom poškodených stromov gaštana slúži ako účinná prevencia pred šírením rakoviny kôry

[1]ING. MARTINA ŠTĚRBOVÁ, PHD., [2]ING. MICHAL PÁSTOR, PHD.

[1]Národné lesnícke centrum, Sekcia pre vedu a výskum, Odbor lesníckej politiky, manažmentu lesa a poľovníctva

[2]Národné lesnícke centrum, Sekcia pre vedu a výskum, Odbor pestovania lesa a semenárskej kontroly,

Funded by the European Union

Tento projekt získal financovanie z programu výskumu a inovácií HORIZON EUROPE Európskej únie na základe grantovej dohody č. GA 101086563. Vyjadrené názory a stanoviská sú výlučne názormi autorov a nemusia nevyhnutne odrážať názory Európskej únie. Európska únia ani poskytujúci orgán nenesú za ne zodpovednosť.